Dr. M. W. P. W. S College
Kamptee road, Nagpur

Theory on Skill Development
B. com 2nd year (4th sem)
Marathi medium

Unit – 4

Subject Teacher –
Dr. N. S. Bagde

Scanned with CamScanner

Unit IV

ग्रामीण उद्योग क्षेत्राचा कौशल्य विकास

कोणत्याही क्षेत्रातील कौशल्य विकास हा उद्योजक कर्मचारी व कामगार यांच्या मुल्यांकनासाठीच असतो. मग ग्रामीण क्षेत्र असो, शहरी क्षेत्र असो, कृषि अथवा औद्योगिक क्षेत्र असो प्रामुख्याने यामध्ये

सेवा योजक निरीक्षण कार्यक्रम, प्रशिक्षण कार्यक्रम कर्मचारी मुल्यांकन कार्यक्रम प्रेरणा कार्यक्रम, कार्य निरसना कार्यक्रम, थकवा दूर करणारे कार्यक्रम, सामाजिक विकास कार्यक्रम, मनकल्याण कार्यक्रम इ. समावेश असतो.

ग्रामीण उद्योग क्षेत्रासाठी कौशल्य विकासाची उद्दिष्टे :-

* कामगाराचे मनोबल वाढविणे
* जागरूकता निर्माण करणे
* निर्णयक्षमता वाढविणे
* प्रशिक्षण देणे
* कार्यक्षमतेत वाढ करणे
* वातावरण निर्माण करणे
* सोयी, सवलती, संधी प्रदान करणे
* उद्योजक तयार करणे

Scanned with CamScanner

Scanned with CamScanner

* कौशल्य / आवश्यकता :-

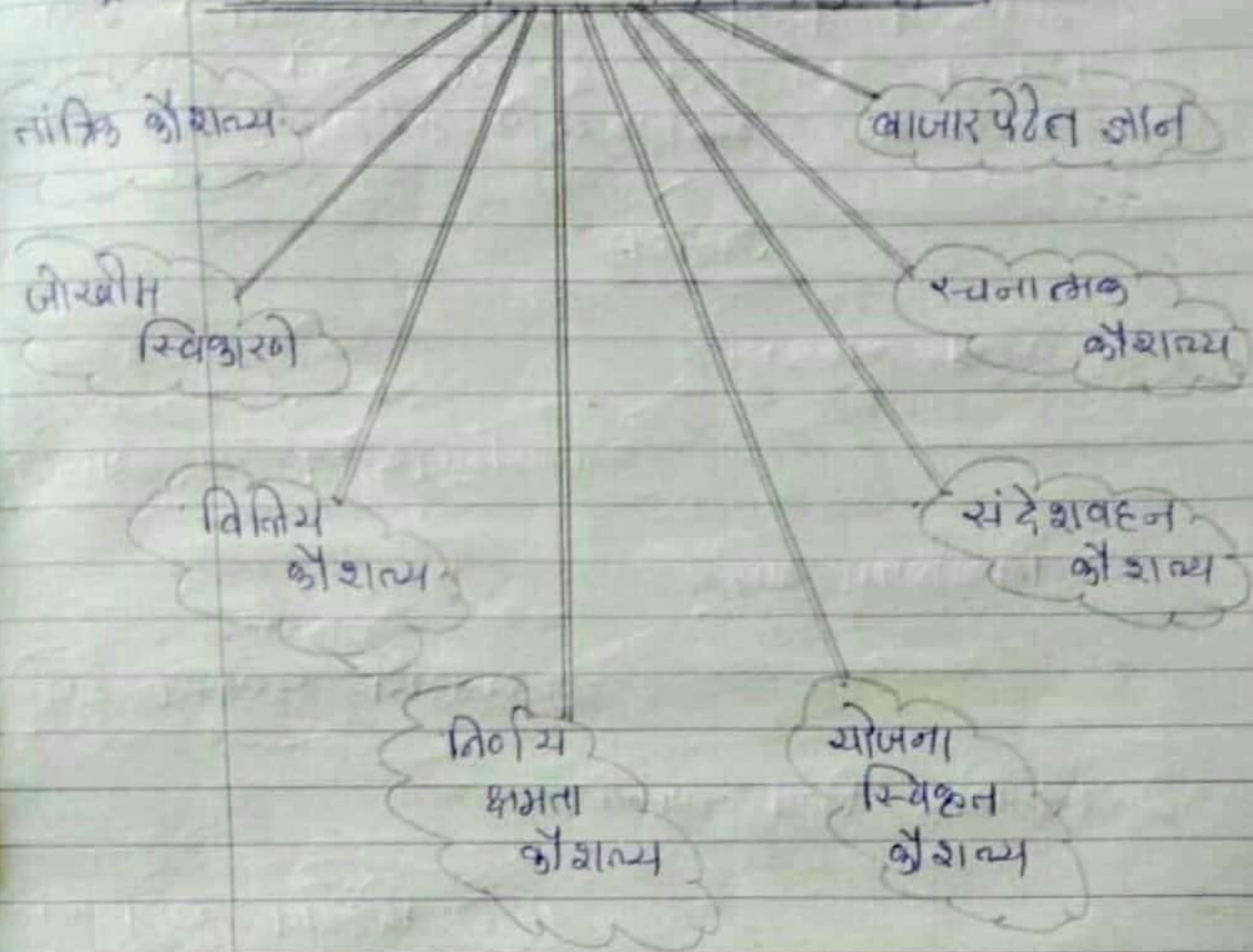

तांत्रिक कौशल्य
रचनात्मक कौशल्य } एकसारखे नाहीत.

Scanned with CamScanner

Scanned with CamScanner

वैशिष्ट्ये

1) मागास व दुर्गम भागात स्थापन करतात.
2) सहज पद्धतीने संचालन
3) मर्यादित गुंतवणूक
4) स्थानिक बाजार पेठेतून कच्चा माल
5) खर्च कमी
6) संबंध सुदृढ असतात.

महत्त्व :-

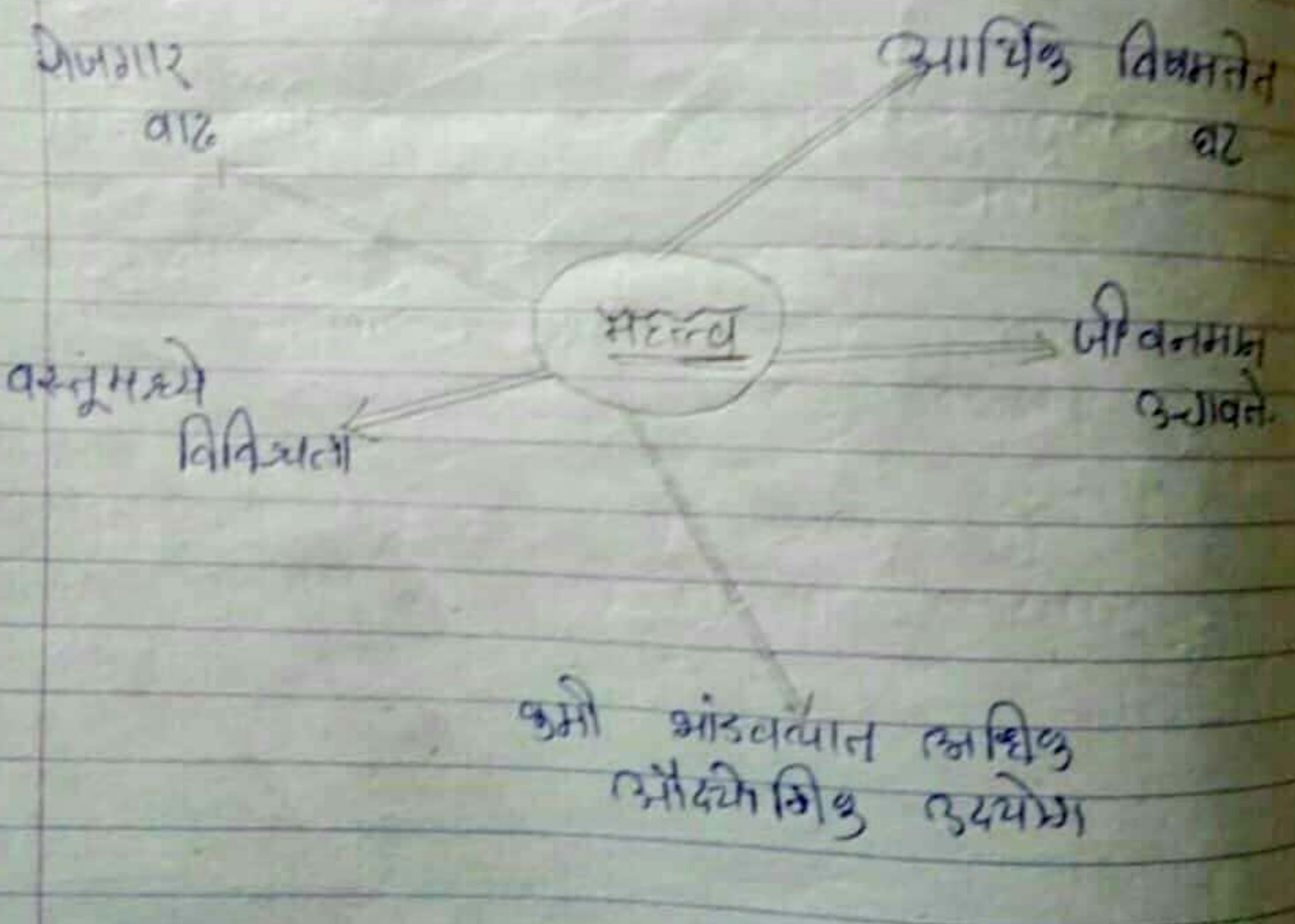

Scanned with CamScanner

Scanned with CamScanner

* लघु उद्योग :-

लघु उद्योग हा बहुतांश शेतीवर व शेतमालावर अवलंबून असती. रोजगाराच्या दृष्टीने लघु उद्योग फार महत्त्वाचा आहे. लघु उद्योगाची संकल्पना स्थळ, काळ, वेळ, परिस्थिती आणि सरकारी धोरण यावर अवंलबून असते.

* प्रकार :-

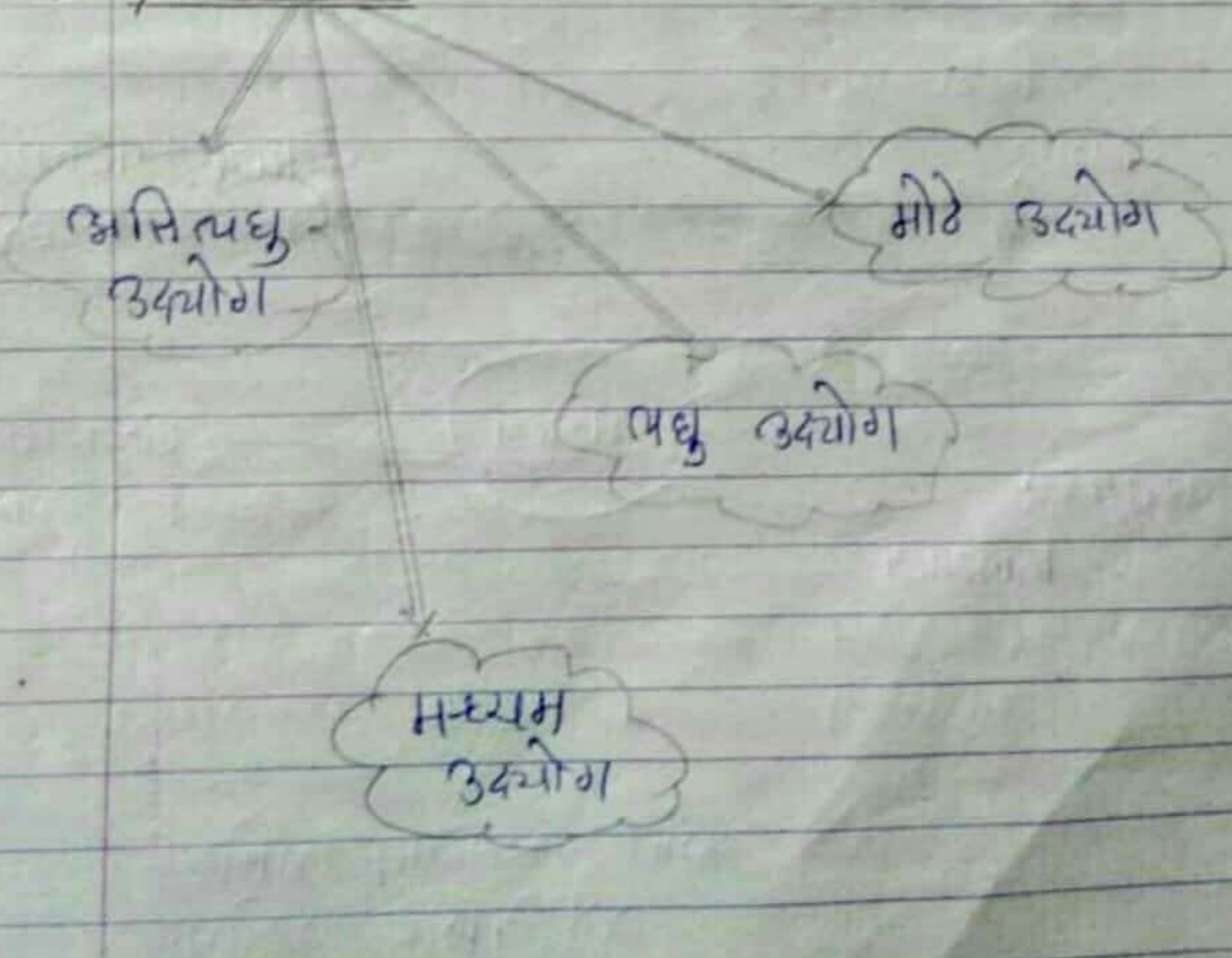

Scanned with CamScanner
Scanned with CamScanner

ग्रामीण भागातील रोजगार विषयक सद्यकालीन स्थिती :-

* शेती विना रोजगार दुरतो
* परंपरागत व्यवसायामुळे रोजगार वाढ
* आधुनिक पर शेती
* उत्पादन वाढविण्यावर भर देणे
* विकास कार्यक्रम राबविणे

ग्रामीण उद्योजकासाठी विविध क्षेत्र :-

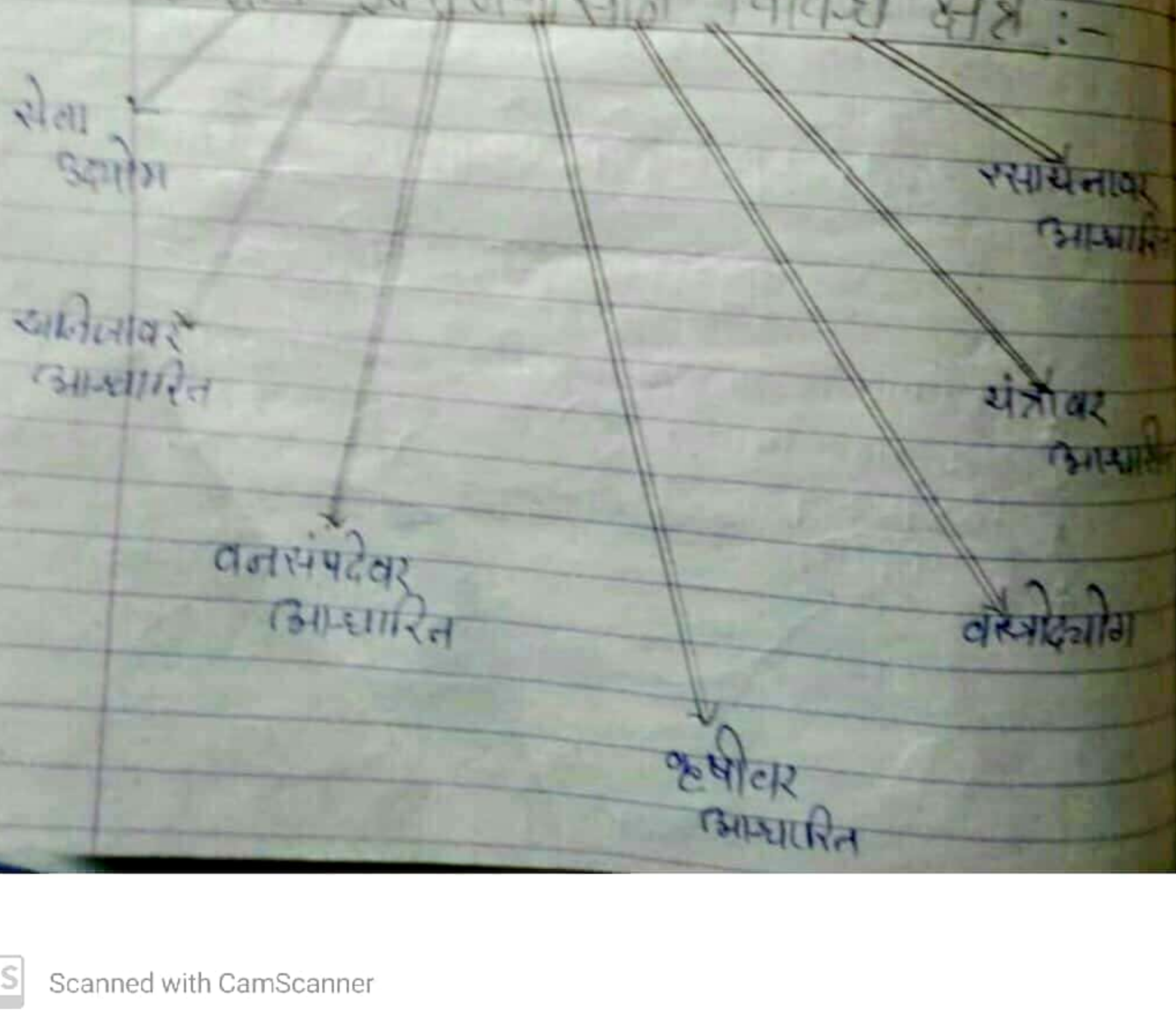

उत्कृष्ट उद्योजका करीता आवश्यक असणारे कौशल्य लिहा.

चांगल्या उद्योजक होण्याकरिता पुढील कौशल्यांच्या समावेश असणे आवश्यक आहे.

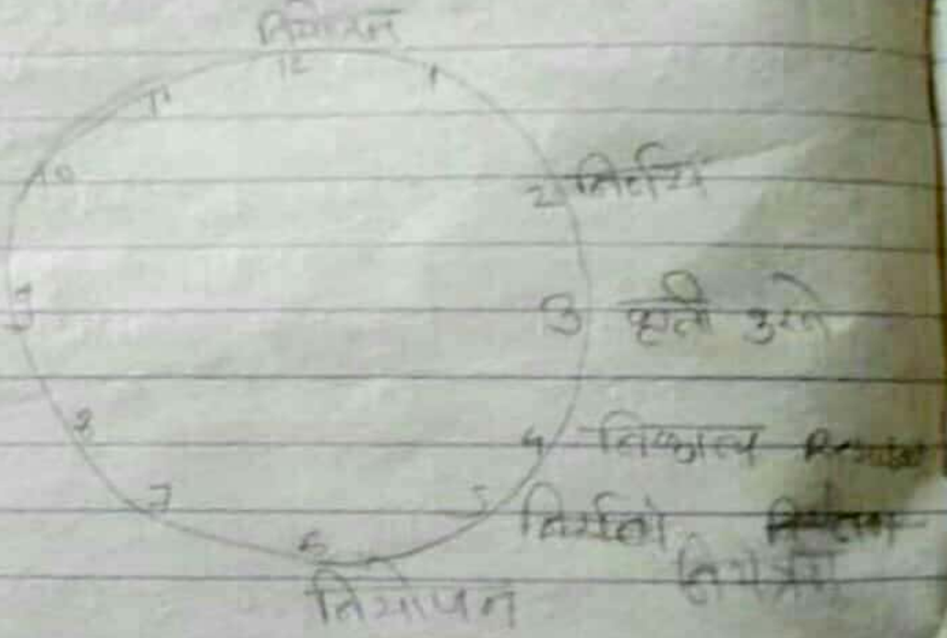

Scanned with CamScanner

Scanned with CamScanner

★ उद्योजकता ★

उद्योजकता या अर्थ सांगून महत्व व आवश्यकता स्पष्ट करा.

आजच्या आधुनिक युगात उद्योजकता या अत्यंत महत्व पूर्ण स्थान आहे, मानवाच्या गरजा पूर्ण करणारे उपयुक्त असणारे वस्तूंची संसाधने उद्योजकते मार्फत प्राप्त होत असते. कोणत्याही देशाची अर्थ व्यवस्था आणि विकास त्या देशाच्या उद्योजकतेवर आधारित असते.

"मानवाला आवश्यक असणारे वस्तूंच्या पुरवठा करणारी संस्था म्हणजे उद्योजकता होय."

उद्योजकतेचे महत्व आणि आवश्यकता

1. देशाची आर्थिक प्रगती
2. आर्थिक विकास
3. सामाजिक विकास
4. उत्पादनात वाढ
5. राष्ट्रीय उत्पन्नात सहभाग
6. ग्रामीण व शहरी विकास
7. पर्यावरण संतुलन
8. रोजगार देणे.
9. श्रमिकांचे कल्याण व सुरक्षितता
10. शिक्षण व प्रशिक्षणाची सोय.

ग्रामीण कारागीरावर असणारे कौशल्य

- तणाव व्यवस्थापनाचे कौशल्य
- अभ्यासाचे कौशल्य
- समस्या सूचकतेचे कौशल्य
- जीवन-विकासाचे कौशल्य
- ध्येय निश्चितीचे कौशल्य
- वेळेचे व्यवस्थापनाचे कौशल्य

Scanned with CamScanner
Scanned with CamScanner

★ ग्रामीण कारागीर ★

★ ग्रामीण कारागीरांच्या समस्या आणि उपाय शाळा सोडून लोकांमध्ये [illegible] कौशल्याची [illegible] असते

ग्रामीण कारागीरांच्या समस्या	ग्रामीण कारागीरांचे उपाय
(1) निरक्षरता	(1) शिक्षित असावा
(2) प्रशिक्षण नसणे	(2) प्रशिक्षित असावा
(3) तांत्रिक ज्ञानाचा अभाव	(3) तांत्रिक ज्ञानाचा अभाव असतो
(4) कौशल्याचा पुरेपूर अभाव	(4) कौशल्याचा पुरेपूर अभाव असतो
(5) व्यसनाधिनता	(5) व्यसनाधिनता मुक्त राहतो
(6) आळशी प्रवृत्ती	(6) आळशी प्रवृत्ती असते ~~[illegible]~~
(7) आधुनिक तंत्रज्ञानाचा अभाव	(7) आधुनिक तंत्रज्ञानाचा अभाव नसावा
(8) शासनाच्या योजनेची माहिती नसणे	(8) → इतर शासनाच्या योजनेची माहिती असली पाहिजे

Scanned with CamScanner

Scanned with CamScanner

★ हातमाग उद्योग ★

ज्या यंत्रावर किंवा मशीनीवर हाताच्या किंवा पायाच्या साहाय्याने ज्या वस्तूंना मूर्तस्वरूप देण्यात येते, त्यास "हातमाग उद्योग" असे म्हणतात.

लक्षणे

1. कुटुंब सहकार्य
2. अर्थव्यवस्थेत भर पाडणे
3. निर्यातीत वाढ
4. सरासरी उत्पन्न वाढते
5. औद्योगिक गतिला चालना
6. विकेंद्रीत व्यवसाय
7. बाजारपेठेतील मागणी व गरजेनूसार हातमाग उद्योग बदलत असतात.

CS Scanned with CamScanner

Scanned with CamScanner